

Nr 177.

Av herr **Thorsson m. fl.**, om avslag å *Kungl. Maj:ts förslag*
angående ökning av de värnpliktigas övningstid m. m.

Två gånger å rad ha nu Sveriges politiskt röstberättigade medborgare varit i tillfälle att giva uttryck å sin uppfattning rörande det militära försvarets ordnande. Vid 1911 års val var detta en av huvudfrågorna till valmännen, och svaret från deras mycket stora flertal blev ett bestämt krav på militärbördornas minskning eller i vart fall deras begränsning till status quo. Även den nyss försiggångna valrörelsen har visat, att trots den skrämselfagitation och den hets som sedan länge bedrivits, har det dock icke heller vid detta senaste, enkom för ändamålet anordnade valet lyckats att uppnå anslutning från folket till de krav som framställas av den kungliga regeringen. Icke stort mera än en tredjedel av valmännen ha kunnat förmås biträda dessa, medan det stora flertalet lagt sitt votum för andra lösningar, därav nära 230,000 för avsevärda nedsättningar i personliga och ekonomiska bördor. Och visst är, att hade en ärlig allmän rösträtt medgivit även dem, som nu fallit offer för strecken, att stiga fram till valurnorna, skulle antalet av dem vilka kräva nedsättningar blivit ännu mycket större.

Allmän inledning.

Stora massor av vårt folk känna instinktivt att dessa ständigt återkommande rustningsökningar måste göra deras levnadsställning allt mera tryckt och bekymmersam. De inse jämväl, att en sådan rustningspolitik drager med sig konsekvenser, såväl i ekonomiskt som i befolkningshänseende, vilka försvaga i stället för att stärka vår motståndskraft. De inse tillika, att landets ekonomiska självständighet och folkets välstånd äro viktiga faktorer för vårt verkliga oberoende, och att befolkningens möjlighet att trivas i landet är en grundförutsättning även för dess försvarsvilja. De senaste decenniernas lagstiftning och beskattning, ensidigt utövad av ett mindretal, har så övervägande gynnat de få på den stora massans be-

Bihang till senare riksdagens protokoll 1914. 4 saml. 65 häft. (Nr 177).

kostnad, så utmanat med klasslagar, att denna möjlighet till trevnad, och själva känslan av att det finnes något värdefullt att försvara, i mycket hög grad ännu saknas. Och minst av allt väckes densamma genom att, i och med militärbördornas våldsamma ökning, ytterligare skjuta tillbaka den sociala lagstiftning, som längesedan borde varit genomförd. Man må t. ex. icke förtänka en skötsam far, som knappast kan få tak över huvudet i hyreskasernen, på grund av sin talrika barnskara, att hans intresse för försvaret av »sitt hem» är skäligen minimalt, och att hans barn, med minnen från en dylik uppväxttid, hållre, då de stå på egna ben, söka sig ett fosterland på andra sidan havet. Och man må icke förtänka de tusenden dugande arbetare, som av arbetsgivarnes, i tysthet av lagstiftningen sanktionerade svarta listor, jagas land och rike omkring, liksom ej heller arbetslöshetens talrika offer, att de svårligen kunna hysa några särskilt varma känslor för det de åläggas att försvara. Om Sveriges arbetande folk, trots de orättvisor som begåtts och alltjämt begås emot detsamma, likväl känner sin solidaritet med landet och sålunda ej vill undandraga sig skälig andel i bördorna för försvaret av dess frihet och självständighet, så sker detta i den bestämda övertygelsen, att Sverige skall *bliva* vad det ännu icke är, ett fosterland även för dem, i detta ords fulla bemärkelse.

Denna folkliga uppfattning av militärfrågan finner sitt tydliga och klara uttryck i socialdemokratiens principiella åskådning. I detta avseende gälla oförändrat de ord, som den socialdemokratiska riksdagsgruppen 1911 anförde i sin motion om minskning av militärbördorna, i vilken det bl. a. heter:

»I alla länder reser sig i våra dagar massornas förbittring mot militarismen, som med sina alltjämt stegrade krav suger folkens mærg och blod och lamslår deras utveckling fram mot en högre kultur. De civiliserade staternas rustningar kosta årligen omkring nio tusen miljoner kronor (och ha sedan ytterligare väldigt stegrats). Och kapprustningarna bara ökas i allt häftigare tempo. Kölarna sträckas till nya pansarvidunder, större och kostsammare än några förut existerande, miljonhärarna ökas med nya formationer, uppfinnaregenier arbeta rastlöst på att utveckla och fullkomna nya förstörelseredskap, som skola gå fram under vattnet, uppe i luften.

Men samtidigt bli också de stämmor allt starkare och vinna allt större genklang, som fordra slopande av hela detta vanvettiga system. Folken vända sig allt bestämdare bort från de falska profeter, som föregyckla dem, att fredens välsignelser stå att erhålla blott till priset av ständigt ökade krigsrustningar, som mitt under fredens tid ekonomiskt ut-

arna dem. Folken lära sig alltmera inse, att militarismen är en ständigt fara för freden och kulturen. Och särskilt vända sig hos de arbetande klasserna känslorna mot militarismens folkförbannelse i en sjudande harm, sedan erfarenheten lärt dem, att militarismen allt ohöjdare framträder som ett överklassens maktmedel mot arbetarne i deras kamp för rättfärdigare sociala förhållanden inom det egna fäderneslandet.

I hela världen ha därför socialdemokraterna i jämbredd med sitt övriga arbete för erövring av statsmakten och för kapitalismens undanröjande *direkt* upptagit kampen *mot militarismen, för fred och avrustning*. Denna internationella kamp mot militarismen föres emellertid från socialdemokratiens sida under uttryckligt hävdande av varje nations rätt till självbestämmande och självförsvar.»

Mitt under den nervösa oro, som oförtydligt gjort sig gällande i Europa under de senaste åren, framförallt under trycket av rustningarnas forcerade tempo, växa sig dock även fredens krafter ständigt starkare. Den ekonomiska utvecklingens säkra fortskridande fram mot världshushållning stabiliserar alltmer förhållandet mellan kulturländerna. De oöverskådliga konsekvenserna av krigets lössläppande medföra, att ansvariga statsmän bringas att göra allt vad i deras förmåga står för att lösa uppkommande tvister på fredlig väg. Till och med kapitalets mälsmän finna det oftast med sin fördel förenligt att söka avstyra krig mellan ekonomiskt framskridna länder, och arbetareorganisationernas förmåga att motverka ett krigsutbrott ökas oavsläppligt. Samarbetet, dels mellan regeringarna, dels direkt mellan parlamenten, dels och mellan särskilda fredsorganisationer fortgår och vidgas allttjämt, vittnande om att de krafter, som satt till sin uppgift att omöjliggöra kriget, bli av allt större betydelse.

I denna utveckling fram mot en förnuftig sakernas ordning verkar socialdemokratien av hela sin makt. Varje dess framsteg är ett framsteg för freden, ett steg mot avrustningen. Folken digna nu under rustningsbördorna, men ännu finnas alltför många som bära dem och tåga. Först då massorna i ännu större utsträckning än hittills resa sig till protest blir det möjligt att definitivt avstyra rustningskyran.

Det är som om de av krigsrustningarna intresserade kände att denna tidpunkt närmar sig. Rustningarna bedrivs nu mera ohejdat än någonsin, vittnande om att de, som ha gagn av militarismen, vilja »beställa om sitt hus», medan tid är. Och så länge som förberedelserna för krig pågå, så länge är risken för krigiska överfall icke uteslutna. Socialdemokratien måste därför, i enlighet med sin uppfattning om den nationella självstyrelsens berättigande, bidra till att eventuella överfall förhindras, något

vartill även den svenska socialdemokratien är för vårt lands del beredd att medverka.

***Regerings-
förslaget.***

Av de allmänna synpunkter på frågan vi här anfört framgår med all klarhet vår ställning till Kungl. Maj:ts förslag. Då vi vilja en revision av vårt lands försvarsanstalter *med* folket och icke *mot* folkflertalets mening, är redan därigenom Kungl. Maj:ts förslag med dess väldiga ökningar över hela linjen av alla bördor, efter ensidigt militära krav, för oss fullständigt oantagligt.

Vi måste emellertid konstatera hur hastigt anspråken sprungit i höjden. Ännu under 1911 års valrörelse stod på högerpartiets officiella program att försvarsfrågan borde lösas »inom ramen av nuvarande försvarsbördor». Efter 1911 års val tillsattes försvarsberedningarna, vilka skulle enligt statsministerns diktamen av 1 december 1911 utgå från att »de ekonomiska hänsynen måste ge utslaget», och hos vilka det inskärptes i samma aktstycke att försvarsbördorna allt för mycket skjutit undan andra viktiga frågor samt att besparingar måhända kunde göras på mindre väsentliga håll. Ej minst påfallande är konungens vid samma tillfälle i en särskild diktamen uttryckta förhoppning att de blivande förslagen, »sedda i sin helhet, skola befinnas egnade att bibehålla försvaret vid dess nuvarande effektivitet».

Regeringen utgår nu tydligen från att »de sista årens utrikespolitiska tilldragelser och förhållanden» skulle ha så omkastat allt, att anspråken nu måste sättas ofantligt mycket högre. Av den *omedelbara* fara för vårt land, som enligt vissa kretsars uppfattning skulle föreligga och som spelat en så framträdande roll i skrämnelagitationen under senaste valrörelsen, återfinnas visserligen endast mycket dämpade genljudd i den kungl. propositionen. Men genom att i allmänna ordalag framhålla tidens farlighet och ej minst genom att betona hur hos vissa andra folk rustningsbördorna drivits i höjden, ger dock herr statsministern en bakgrund av hastigt stegrad fara, som väl skall anses tillräckligt motivera den ändrade positionen.

Vi kunna för vår del icke godkänna detta betraktelsesätt. När man talar om andra folks ökade bördor får ej glömmas, att dessa i regel genomdrivits mot starka protester från mycket stora delar av befolkningen, både i Tyskland och Frankrike, måhända till och med från flertalet i landet ehuru icke i parlamentet, och att det argument om nödvändigheten av jämviktens bevarande stormaktsgrupperna emellan, som varit det starkast åberopade, icke kan ha någon tillämplighet på vårt land, som med sina försvarsåtgärder endast avser en orygglig neutralitetspolitik.

Det skulle leda ut i det rent absurda om vi även här i landet blint skulle fortgå på rustningsökningarnas väg till ruinen huvudsakligen därför att hos andra folk, under helt olika förhållanden, rustningsivrarna, pådrivna av det »patriotiska» rustningskapitalet och eldade av nationalistisk fanatism, tilläventyrs lyckats vinna tillfälliga framgångar. Och vad angår den hotande risken för en världsbrand med opåräkneliga följder även för oss, har man ingen rätt att i en officiell framställning av läget måla ensidigt i svart, med hänvisning till spända situationer för ett par år sedan, vilka lyckligen övervunnits, men utan att beakta den ljusning som inträtt i och med den tydliga avspänningen av motsättningen England—Tyskland; de senaste tecknen tyda ju till och med på möjligheten av att den äldre och genom det förflutnas minnen ännu ömtåligare motsättningen Frankrike—Tyskland långt ifrån är öövertinnerlig.

Om det sålunda är, för att tala med statsministern, »för oss svenskar en självbevarelsens oavvisliga plikt att se de utrikespolitiska förhållandena sådana de verkliga äro», så gäller det att undvika att se dem genom ensidiga rustningsivrades färgade glas. Vi ha i vårt land på sista åren haft mer än nog av mer eller mindre obalanserade individers varningsrop om överhängande, med ett ödes oundviklighet inbrytande faror. För vår del vilja vi, som i det följande skall framgå, ingalunda motsätta oss resonliga krav på att fylla vissa brister, som faktiskt förefinnas i våra nuvarande försvarsanstalter. Men detta är ett, något helt annat att som regeringen kräver, taga de avgörande stegen fram mot fullständig militarisering av vårt folk, med alla utsikter att, precis med samma argumenter som nu anföras, inom ganska kort tid den icke längre »disciplinerade» militära sakkunskapen skall kräva fortsättning fram mot den stående härens ideal med tjänstetid långt över t. o. m. den årslånga, kring vilken man nu kommenderat »samling».

Statsministern manar oss även att »nu med kraft gripa oss an», ty, säger han, »minst av allt kan det sägas att vi förhastat oss med lösningen av försvarsfrågan». Ett dylikt yttrande ger enligt vår mening en fullständigt oriktig uppfattning av vårt försvars tidigare behandling. Det synes förutsätta att vi sedan länge skulle ha vanvårdat det militära försvaret, och att vi nu snarast måste reparera försummelsen. Tror man då att vårt folk redan glömt att vi två gånger under det sista kvartseket här i landet under betydande offer »löst» försvarsfrågan? Då 1892 en urtima riksdag skötte om lösningen, genom att besluta de 90 dagarne, ansåg man sig ha gått särdeles grundligt tillväga, att döma av dåvarande krigsminister Rappes ord, att vi nu fått ett försvar, varigenom vi kunde »värna om vårt oberoende, och driva fienden ur landet». Att beslutet icke blott avsåg

stundens behov framgår av hans vädjan till folkrepresentanterna, där det heter, att om förslaget antogs »skolen I hälsas med tacksamhet av hela Eder samtid, av alla i landet, och I skolen välsignas av Edra barn och efterkommande». Tacksamheten synes emellertid ha varit av kort varaktighet, ty knappt var beslutet fattat förr än det kallades en »otillfredsställande kompromiss», och herrar militärer krävde en ny »lösning» av försvarsfrågan. Och detta krav fördes fram med sådan styrka, att svenska folket redan 1901 måste foga sig i nästa lösning, denna gång med lägst 240 dagars övningstid. Den gamla militära älsklingstanken att efter förmåga flytta Preussen till Sverige genom en året om kasernerad värnpliktsarmé var dock icke realiserad härmed, och därför återupptogs nästan genast agitationen för nya ökningar. Genom Norges utbrytning ur unionen fick den ny förevändning, ehuru Norge nu som förr är en del av den skandinaviska halvön och den första misstämningen efter 1905 uppenbart även i de borgerliga lägren på senaste åren lämnar rum för växande insikt om av naturen själv anvisade gemensamma intressen mellan brödrasfolken. Men för regeringens statistik om förslag till ökningar, som på senare tiden framförts, passar det förträffligt att kunna återropa de uttalanden, som gjorts medan man ännu här i landet på sina håll ville betrakta Norge som en tänkbar fiende och spände anspråken på vårt försvar därefter.

Faktiskt blevo under 1901 års härordning vårt folks bördor för detta försvar, som nu hetes så odugligt, uppskruvade till den höjd, att under en följd av år *över hälften* av samtliga egentliga statsutgifter gingo till militära ändamål. Och nu kräves ändå en ny, ännu mera militaristisk lösning, som man på förhand vet blott utgör — för att för en gång citera högerns främste agitator, — »ett första steg» på vägen. Men taga vi det steget, så vinkar statsministern med »trygghet» och ställer i utsikt ökad »förkovran» och »fortsatta sociala reformer». Vi hänvisa för talet om den »trygghet» vi skulle vinna till de på sin tid auktoritativa ord vi ovan anfört från 1892 års krigsminister. Och »förkovran» och »sociala reformer» bli nog av sär eget slag, sedan de tillgångar härför, över vilka staten skulle kunna förfoga, tagits i beslag för vad som snart skulle visa sig vara en *militär 100-miljoners-budget!*

Finansplanen.

Vi ha ovan redan framhållit att ensidigt uppjagade rustningar, genomdrivna under folkets knot och missnöje, varken skapa försvarsvilja eller verklig försvarskraft. Hela frågan om vårt lands värnande mot ännu tänkbart överväld utifrån får falsk belysning om den ses isolerad. Rätt ställd blir den först, när den får sin plats vid sidan av andra huvudfrågor för svenska folkets liv och dess sunda utveckling under fredens i alla fall nor-

imala förhållanden. Skulle det en gång under panikstämning lyckas för yrkesmilitär nitälskan och därmed allierade överklassintressen att driva militärbördorna så i höjden, att de i ännu högre grad än redan nu sker tränga tillbaka i skymundan andra nödvändiga samhällsbehov, så har man i verkligheten gjort vårt försvar en björntjänst. Ty detta skulle innebära intet mindre än att hela folket hämmas i sin naturliga växt, att levnadsvillkoren för stora samhällsklasser hållas nere på en lägre nivå än tidens utveckling eljes hade medgivit, att dessa medborgaregruppers solidaritet med samhället blir lösare, ytterst alltså, att hela folket står, även utåt, i verkligheten svagare än det eljes kunnat göra.

Den *ekonomiska* ramen för försvarsanstalterna måste alltså för oss — liksom på sin tid avsikten var med försvarsberedningarna — bli den *grundläggande* frågan, så visst som efter vår fasta övertygelse vårt folks militära värnkraft står i oupplösligt samband med det fortgående uppbyggandet av folkets inre styrka. Statsmaktens kraftiga hjälp och stöd åt de arbetande klasserna i deras arbete för en ljusare och bättre tillvaro, energiska åtgärder från det allmännas sida för att främja och betrygga *hela* folkets materiella och kulturella utveckling, djupgående demokratiska reformer, skattebördornas utjämning till att läggas efter den verkliga bärkraften — allt sådant är *oundgängliga* beståndsdelar av ett dugligt värn för vår självständighet och våra framtidsutsikter.

Genom första försvarsberedningens undersökning av hithörande förhållanden synes oss till fullo bekräftat vad folket redan länge allmänt haft på känn och som också syntes framgå av vissa yttre tecken — militärbudgetens abnorma storlek i vårt land i förhållande till summan egentliga statsutgifter för civila ändamål samt dess tryckande tyngd pr individ räknat — att nämligen kostnadsramen för de militära anordningarna redan nu är *för stort* tilltagen för våra förhållanden. Skola vissa nödvändiga reformer: socialförsäkring, bättre folkundervisning, ökad folkknykterhet icke fortfarande stå tillbaka, till största skada även direkt för vår värnkraft, så måste mycket betydande medel härför avses. En *nedsättning* och *begränsning* av de årliga militärbördorna bli sålunda ofrånkomliga, därest man verkligen vill uppnå en sundare avvägning mellan civila och militära krav än den, som en lång regim av överklassintressens och överklassynpunkters ensidiga herravälde lämnat oss i arv.

Nu har visserligen beredningens majoritet velat göra gällande att, utöver det efter dess kalkyler säkert beräkneliga »överskottet» för militära ändamål på i medeltal för nästa 9-års-period 72 1/2 miljoner kronor, skulle, om militära anspråk så krävde, kunna påläggas nya eller ökade skatter, väsentligen på de mera bärkraftiga, till belopp av 12 till 14 miljoner kronor.

utan att skattekraften därigenom bleve överbelastad. Läggas härtill påräknade högre inkomster från statens skogar skulle man kunna nå fram till ett års medeltal av 87 miljoner kronor. Vårt lands finansiella ställning skulle alltså i själva verket medgiva en rätt ansenlig *höjning* av utgifterna för militära ändamål, som — ehuru med tydlig strävan till hög beräkning — uppskattas till för närvarande 83 miljoner kronor. Regeringen har ju i sitt nu framlagda förslag fordrat *ännu* vida mera, stödjande sig därvid väsentligen, utan att lova något bestämt om inkomstskatten, på mycket lösliga förhoppningar om ständiga stora överskott i statskassan, som skulle hålla sig genom både goda och dåliga konjunkturer.

Gentemot detta beredningsflertalets betraktelsesätt ansluta vi oss för vår del i huvudsak till de synpunkter, som framförts i undertecknad Brantings reservation, till vilken vi hänvisa (Del II, sid. 75 o. f.). Där erinras om att skattetrycket, såväl det direkta som i synnerhet det indirekta, redan är, enligt beredningens eget erkännande, »avsevärt stort» i vårt land. Att utan absolut tvingande skäl ytterligare öka det redan allt för höga totala skattetrycket borde då vara uteslutet. Vad som däremot avgjort behövs är en *utjämning* till förmån för de samhällslager, vilka hårdast beskattas genom det nuvarande *tullsystemet*. Beredningens nyföreslagna skatter kunna godtagas endast om de användas för att hjälpa att utfylla den minskning i statsinkomster, som blir en följd av att de på massorna tryckande tullarna väsentligen nedskrivs. Användas dessa medel i stället till ökade militärutgifter, så blir resultatet att tullarna fastläsas på obestämd tid och därmed varje effektiv kamp mot den härjande *dyrtiden* omöjliggöres.

Mot en finanspolitik, som skulle konsolidera vårt högprotektionistiska tullsystem, nedlägga vi i likhet med reservanten för vår del bestämd protest. Att beredningarnas majoritet, liksom självklart den nuvarande regeringen, alldeles undanskjutit tullfrågan ur sina finanskalkyler är för oss blott så mycket mera skäl att kraftigt betona, att ej minst för en nödvändig förbättring av massornas ekonomiska läge en snar omläggning av tulltaxan i frihandelsriktning är oundgänglig. De resurser staten här för behöver måste lämnas av den direkta progressiva beskattningen, som icke kan rimligen på samma gång anlitas för en högre militärbudget. Härtill kommer att, som reservationen vidare påpekat, vissa ofrånkomliga öknings i utgifterna — särskilt folkpensioneringens utbyggande samt järnvägsmännens löneroglering — måste medföra ytterligare jämkning i slutsiffrorna. De påräkneliga »överskotten» sjunka därigenom ned till i runt tal c:a 70 miljoner kronor i medeltal.

Redan detta belopp är sannerligen en summa så ofantlig för ett land som Sverige, att årligen nedlägga på krigsbarbariets altare, att den

på det kraftigaste motiverar alla ansträngningar för dess snara fortsatta nedbringande. Det internationella osäkerhetstillstånd, som väsentligen vidmakthålles genom kapitalismens hänsynslösa rovgirighet och som utmynnat i den väpnade fredens allt mera olidliga och ruinerande kapprustningar makterna och maktgrupperna emellan, — kapprustningar, som redan flerstädes återverkat även på de mindre staterna —, måste bekämpas främst genom energiskt arbete för att gentemot de herrskande klasserna hastigt stegra den socialistiska arbetarklassens internationella fredsmakt. På samma gång måste oavlåtligt fortsättas, ej minst från de mindre nationernas sida, det framgångsrika arbete som påbegynts för att bygga upp ett ordnat rättstillstånd mellan folken och såmedelst även på denna väg förbereda den tryggade världsfreden.

Men medan vi arbeta på denna bättre framtid ha vi att också ordna för den övergångssituation vari vi befinna oss. Det har då visat sig att inom den sålunda av vårt folks nuvarande bärkraft anvisade ekonomiska ramen, ehuru den innebär en betydlig nedsättning i kostnader mot vad som nu utgår, kan inrymmas ett sammanhängande och planmässigt uppbyggt försvarssystem, som på avgörande punkter innebär betydande förbättringar jämfört med den nuvarande ordningen. Armén kan få sina reserver organiserade, något som för närvarande mest finnes på papperet, men som tillgodogör för försvaret den stora och viktiga del av nationens levande kraft, som dessa årsklasser representera. De besparingar vilka måste göras kunna läggas så, att de icke innebära någon avsevärd nedsättning av härens förmåga att fylla sin uppgift till landets försvar, medan å andra sidan möjlighet finnes till betydande förbättringar och moderniseringar. Och för flottans del ligger, i överensstämmelse med försvarsberedningarnes principbetänkande, tyngdpunkten konsekvent och på allvar på torped- och undervattensvapnet, medan vi bestämt avvisa de dyrbara, men för sina tilltänkta uppgifter i öppna sjön ändå absolut otillräckliga F-båtarna.

För de närmare detaljerna om detta försvarsprogram hänvisas till de tvenne motioner, vilka samtidigt frambäras av undertecknade Thorsson och Rydén. Om dessa huvudpunkter må här anföras:

Den av undertecknad Thorsson föreslagna omorganisationen av lantförsvaret innebär betydande årliga minskningar i jämförelse med vad nuvarande härorganisation kräver.

På de olika huvudposterna uppgå dessa besparingar till följande belopp:

Bihang till senare riksdagens protokoll 1914. 4 saml. 65 häft. (Nr 177) 2

Armén.

infanteriet	omkring	2,800,000
kavalleriet	»	2,000,000
artilleriet	»	750,000
trängen	»	320,000
musiken	»	875,000
remontering och lega av hästar, indragning av ersättning till officerarne för tjänstehästar	»	400,000
nedsättning av övningstiden	»	900,000

Å andra sidan innebär nämnda omorganisationsförslag ökade kostnader för det högre armébefälet, för reservstatsorganisation, för förstärkning av ingenjörsvapnet samt för upprättande av ett detachment i Boden sammanfatt av kavalleri, hjulryttare- och skidlöpartrupper, vilka kostnadsökningar torde kunna beräknas till sammanlagt 2,500,000 kronor.

Arméns omorganisation i enlighet med här förordade förslag innebär alltså en minskning i nuvarande årskostnaden för de ordinarie anslagen av fem à sex millioner kronor. Utsträcker jämförelsen till det nu föreliggande regeringsförslaget, blir skillnaden i nämnda hänseende 12 millioner kronor. Och dock är härvid att observera, att förslaget inrymmer den betydande förstärkning i försvarskraften, som ligger uti en ordnad reservstatsorganisation.

Marinen.

För marinens vidkommande föreslås i undertecknads, Rydén, motion en kustflotta av 6 pansarbåtar, 12 jagare och 12 sjögående undervattensbåtar, en sjöstyrka, som med sina dubbelt så många undervattensbåtar mot regeringsförslaget lägger huvudvikten vid torpedvapnet, de små nationernas värn mot pansarkolossernas övermakt. Den upptager en pansarbåtstyp, som kan fullt utnyttja och försvara våra skärgårdar samt vara torpedfartygens stöd och värn. För våra kuster bildar denna flotta ett vida bättre skydd än den dyrbara F-båtsflotta, som slukar sina modiga 100 millioner men är oduglig i allvarets stund. För en årlig nybyggnadssumma av 4,000,000 kronor mot regeringens 6,400,000 kronor giver vårt förslag kustflottan en större verklig försvarseffektivitet. Och dock är skillnaden mellan dessa summor bara en mindre del av vad som ekonomiskt skiljer vårt förslag från regeringens. När kostnaderna för bemanning, underhåll och övning tagas i beräkning, när vidare sådana besparingar och indragningar, som utan olägenhet kunna verkställas, komma till, då ytterligare ur regeringsförslaget angående kustförsvarets ordnande sådant mönstrats ut, som ej är oundgängligt för att försätta och bibehålla våra nödvändiga kustbefästningar i tidsenligt skick, så stannar vårt flott-

förslags kostnader vid omkring 20,000,000 kronor årligen mot regeringens 30,000,000. För en summa, som är omkring 5,000,000 kronor lägre än vår *nuvarande* sjöförsvarsbudget, bjuder detta förslag en även ur försvars-effektivitetens synpunkt god lösning av sjöförsvarsfrågan.

Genomförandet av de i förenämnda motioner framlagda förslagen *Värnskatt.* förutsätter dessutom självfallet *värnskatt* på de förmögne i och för engångskostnaders täckande.

Under de långa debatterna om övningstiden för härens huvudmassa är det i huvudsak tvenne olika meningar, som brutits emot varandra. Den ena, vilken Kungl. Maj:t tydligen upptagit, vill icke endast tillgodose behovet av utbildning för de inkallade värnpliktiga utan även åstadkomma sådan förläggning och utsträckning av värnpliktstiden, att härens krigsberedskap därigenom förstärkes. Man syftar härmed i själva verket mot skapandet av en stående värnpliktshär, samlad under fanorna året runt. Den andra uppfattningen hävdar däremot uttryckligen, att övningstiden icke skall sättas längre än vad som oundgängligen kräves för att göra den enskilde värnpliktige duglig att delta i en strid för landets försvar, samt lämna befälet nödiga tillfällen att leda större truppförband.

För vår del ansluta vi oss obetingat till den sistnämnda meningen. Vi finna det orimligt, att manskapet hålles inne för uppehållandet av en viss krigsberedskap utan att verkligt tvingande omständigheter föranleda därtill. Skulle situationen någon gång påkalla, att hären helt eller delvis måste göras beredd, då bör i så fall nödvändiga inkallelser genom mobilisering verkställas. Men att under vanliga fredliga förhållanden genom lag tvinga medborgarna att längre, än deras utbildning fordrar, lämna sitt förvärvsarbete, det skulle enligt vårt förmenande såväl för den enskilde som för landet innebära en obehörlig och tryckande pålaga.

Kungl. Maj:ts proposition uttalar den åsikten, att utbildningen ej endast skall bibringa rekryten vissa kunskaper, färdigheter och fysiska egenskaper, utan plikttröhet, mod, beslutsamhet och viljekraft, d. v. s. bibringa honom erforderlig *krigsmannaanda*. Med ett dylikt uttalande kan man motivera hur lång utsträckning av övningstiden som helst, och emot den uppenbara tendens till militarisering av svenska folket, vilken ligger i detta program, måste vi för vår del härmed reagera.

Från vår utgångspunkt är det följaktligen angeläget att kunna bestämma längden av den övningstid, som, tillfullo utnyttjad, ger den enskilde värnpliktige erforderliga stridsfärdigheter; och det spørsmål, som därvid omedelbart framställer sig, är, huruvida den nuvarande övnings-

tiden utgör det lämpliga måttet. Här om uttalade den socialdemokratiska riksdagsgruppen sina tvivel uti den motion, vilken framlades vid 1911 års riksdag. Däri yttras nämligen bl. a.: »Hårdare än de direkta utgifterna till militärväsendet känna de breda folklagren att värnpliktstungan trycker dem. I synnerhet den jordbrukande befolkningen lider därav. Enligt vår uppfattning är tiden nu kommen att i stället för talet om förlängning av utbildningstiden ifrågasätta en minskning av densamma. När rekrytskolan för den fast anställda personalen, som varar i sex månader, anses tillräcklig att ge de enligt militär uppfattning nödvändiga »färdigheter och kunskaper», vilka erfordras för menig krigsman inom kompaniet, så vore det egendomligt, om beväringmännen icke kunde utbildas på denna tid». Det är fortfarande vår övertygelse att vad sålunda yttrats har fog för sig, och de vittnesgilla intyg, vilka bestyrka att slöseri med övningstiden ännu försiggår i stor utsträckning, tyda även på, att en nedläggning är väl försvarlig. Med rekrytskolan för vår armés huvudmassa, som hittills, förlagd till sommaren, bör den nödvändiga utbildningen ganska visst kunna bibringas våra värnpliktige på avsevärt kortare tid än för närvarande. Åtskilligt talar för att man bör kunna, med bortskärande av den sammanlagt betydande tid, som nu användes till annat än till krigsutbildning, komma ned till ungefär 6 månader inalles.

Vad som framgår av fjärde försvarsberedningens arbete är icke ägnat att rubba denna uppfattning. Tvärtom synes den i beredningens betänkande publicerade utredningen om tjänstgöringstidens fördelning vid de vapenföra värnpliktiges utbildning under beväringrekrytskolan år 1912 tyda på, att åtskilliga regementen förmått betydligt bättre än andra tillvarataga övningstiden och därigenom på mindre tidsrum åstadkomma nödig färdighet. Sålunda kan anföras, att antalet timmar för exercis i slutet och spridd ordning varierat från 178,62 timmar vid Västgöta regemente till 111 timmar vid Norra Skånska infanteriregementet och 83 timmar vid Gottlands infanteriregemente. Utbildningen till skjutfärdighet har vid Hallands regemente tagit 182,88 timmar, men endast 128 timmar vid Hälsinge regemente, och övriga visa tal liggande mellan dessa. Bajonettstridsövning har tilldelats 23 timmar vid Skaraborgs regemente medan såväl Gottlands regemente som Dalregementet funnit blott 7 timmar vara tillräckliga för detta ändamål. Ämnet soldatundervisning upptar 457 timmar vid Västerbottens- och Norra Skånska infanteriregementena, men endast 20,03 timmar vid Jönköpings regemente. Dessa exempel ge vid handen, att en bättre hushållning med övningstiden otvivelaktigt bör kunne ske och inskränkning av densamma vidtagas.

Härpå tyder i ännu högre grad även det i nämnda tablå belysta förhållandet, att en icke obetydlig del av den nödvändiga övningstiden nu måste av de vapenföra tillbringas under vakttjänst och handräckning. Vid Norra skånska infanteriregementet uppges 22 dagar behövas för sistnämnda sysslor, medan Karlskrona grenadiärregemente härför avser 5,64 dagar. I medeltal för samtliga fördelningarna åtgår enligt de lämnade uppgifterna 13,8 dagar per man härför. Genom lämpliga anordningar borde de vapenföra kunna i huvudsak befrias från dessa göromål, varigenom ytterligare möjlighet till begränsning av deras övningstid beredes.

Nu har emellertid på sistone framförts ett nytt krav i fråga om de värnpliktiges utbildning. Man framhåller nödvändigheten av vinterövning för en större del av vår här, och i Kungl. Maj:ts proposition förordas att rekrytskolan förläggas till vintermånaderna. Hela denna fråga, som drar med sig vittgående konsekvenser i olika riktningar, befinner sig emellertid uppenbart ännu i så outrett skick, att några definitiva anordningar ännu icke synas böra träffas. Vintern är dock en så pass uråldrig institution här i landet, att man måste förvåna sig över att detta spörsmål icke förrän nu med större styrka framskjutits från militärt håll. Försvarsberedningarna hunno aldrig framlägga någon motiverad ståndpunkt i frågan, och den utredning Kungl. Maj:t under forcerat arbete på kort tid kunnat förebringa, är långt ifrån tillfredsställande.

Vad vidare angår övningstiden för specialvapnen och marinen ha vi icke kunnat finna, att behovet av dess ökning blivit på ett tillfyllestgörande sätt styrkt i den motivering, Kungl. Maj:t framlagt härför, varför vi ej heller i detta avseende kunna biträda Kungl. Maj:ts proposition.

Liksom det, när 1901 års härordning genomdrevs, från demokratiskt håll fästes uppmärksamheten på att icke det minsta finger måtte räckas åt den åskådningen, att de värnpliktiga skulle kunna användas för annan uppgift än att värna riket mot yttre fiender, så finna vi det även nu, då åskanden om ökade personliga bördor för landets försvar ånyo framlagts inför riksdagen, bestämt böra krävas, att stadganden utfärdas, som förhindra varje strävan att för obehöriga syften utnyttja de till vapentjänst inkallade medborgarna.

Som bekant vände sig redan Adolf Hedin med lågande indignation emot att i värnpliktslagen skulle införas någon bestämmelse, som medgav beväringens *inkallande* för avvärjande eller stillande av »uppror». Likväl lyckades det icke år 1901 att ur värnpliktslagen helt utplåna den »fläck», som införandet av ett dylikt stadgande innebar. Sedan denna tid gives i värnpliktslagen möjlighet att för nämnda syfte inkalla beväringensmanskap,

De värnpliktigas användning vid arbetskonflikter.

och när lagen nu åter bringas inför riksdagens prövning, har Kungl. Maj:t icke ansett sig böra vidtaga någon förändring av detta missförhållande. För vår del måste vi likväl kräva, att det helt undanröjes. Det må vara, att detta stadgande, som avser *mobilisering* till »stillande av uppror», icke någon enda gång ifrågasatts att tillämpas, redan därför att de, som med lätt hjärta demonstrera inför folket att militärutbildningen också kan vara bra för de kapitalistiska intressenas skydd mot arbetare, som kämpa för en knapp daglön, ha funnit sig utmärkt tillrädda med strafflagens allmänna föreskrift, som ju möjliggör sådant utkommenderande av värnpliktige under deras tjänstgöringstid. Värnpliktslagens bestämmelse innebär likväl ett incitament till och en handräckning åt de strävanden, som vilja använda de värnpliktige för andra syften än landets försvar. Därför måste vi begära att denna rätt att inkalla de värnpliktige för »stillande av uppror» skall ur lagen utgå.

Detta är emellertid icke tillfyllest. Sådant stadgande måste dessutom tillkomma, varigenom det alldeles omöjliggöres att över huvud *använda* de värnpliktige gentemot fredliga arbetare, till »ordningens upprätthållande», och dessa stadganden torde måhända böra ha sin plats i värnpliktslagen. Komma de icke till stånd är det fara värt att i folkmedvetandet den övertygelsen rotfäster sig att det militära försvaret har en *dubbel* uppgift: vårt yttersta värn utåt, må så vara, men i vardagslag gör det egentligen tjänst såsom kapitalets vaktpost mot arbetarna i de sociala striderna. Det är vår fasta övertygelse att det svenska samhället har *intet* att befara men ofantligt mycket att vinna för sin styrka inåt och utåt genom att i görligaste mån avlägsna nu befintliga möjligheter att missbruka vår värnpliktshär till polistjänst åt kapitalet.

Tyvärre har Kungl. Maj:t, oaktat riksdagens andra kammare år 1912, ehuru i otillräcklig mån, gjort ett erkännande av att förhållandena nu icke äro betryggande, dock ej beaktat frågans stora vikt och framkommit med något förslag, som var ägnat att tillmötesgå dessa synpunkter. Då vi likväl finna, att denna sak icke längre bör undanskjutas, drista vi hos det särskilda utskottet hemställa, att detta ville under behandlingen av Kungl. Maj:ts förslag till ny värnpliktslag uppmärksamma, vad vi nu velat framhålla, och föranstalta om stadganden, som tillmötesgå den vitt utbredda folkmening vi härmed tolkat.

*Officers-
kårens de-
mokratise-
ring.*

Med utvecklingen av militärväsendet i skilda länder har det alltmer framträtt, att därmed kan skapas en militär hierarki med stort inflytande i samhällslivet och besjälad av synpunkter, vilka äro främmande för medborgarnas stora antal. När vi kanske nu stå inför en ny härorganisation,

som kan medföra väsentliga ökningar av officerskårerna, är det alla skäl att noga beakta detta. Det måste beredas garanti mot ett mäktigt militärt kastväsen, som blir till skada för vårt folk. De senaste årens erfarenhet i vårt eget land har givit vid handen att möjligheten till en sådan utveckling icke är utesluten.

För att motverka densamma och för övrigt bringa den militära uppfattningen i närmare överensstämmelse med det civila samhällets är det enligt vår mening nödvändigt, att spørsmålet om officerskårens demokratisering föres till en lycklig lösning. Därmed skulle även det samband skapas mellan befäl och manskap, som alstrar ett förhållande av förtroende, vilket mer än någon militär drill ger den inre styrka åt hären, som är nödvändig för densamma.

Nu har Kungl. Maj:t icke med ett ord berört denna sak uti den kungl. propositionen, och dock saknades icke anledning att taga den i närmare övervägande. Vi erinra därom att andra kammaren år 1909 för sin del beslutat en riksdagsskrivelse, vari anhölls att Kungl. Maj:t ville taga i övervägande, huruvida icke ökade möjligheter för officersbefordran skulle kunna beredas åt underbefäl inom hären och marinen. Och i motiveringen härför framhölls bl. a. att särskilda skolor kunde inrättas för detta ändamål. Det synes oss, att riksdagen icke kan lämna denna sak utan avseende, utan bör taga upp densamma till behandling i samband med försvarsreformen. Också har frågan genom en inom andra kammaren väckt motion redan blivit bragt på tal.

På grund av vad sålunda yttrats få vi hemställa:

att, med avslag på Kungl. Maj:ts förslag om ökning av nuvarande övningstid sådana ändringar i värnpliktslagens § 27 måtte vidtagas att övningstiden måtte för fotfolket (med undantag av till Boden förlagt infanteri) samt för trängen i egentlig trängtjänst sänkas till 6 månader, att fullgöras för fotfolket med 4 månaders rekrytskola och 3 repetitionsövningar på 20 dagar;

att orden »så ock när det erfordras till stillande av uppror» må ur § 28 mom. 1 i värnpliktslagen utgå,

att riksdagen måtte besluta att eventuellt på lämpligt ställe i värnpliktslagen införa sådant stadgande att de värnpliktige icke må kunna användas mot fredliga arbetare vid arbetskonflikter;

att riksdagen måtte besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till åtgärder,

varigenom garantier skapas för en mera folklig samman-
sättning av officerskåren.

Beträffande våra övriga konsekvensyrkanden rörande arméns och
marinens reformering hänvisas till de särskilda, av undertecknade, Thors-
son och Rydén, i detta sammanhang väckta motioner.

Stockholm den 7 juni 1914.

F. W. Thorsson.

Hj. Branting.

Herman Lindqvist

Värner Rydén.

Erik Palmstierna.

Viktor Larsson.

Bernh. Eriksson.

Rickard Sandler.

Nils Persson.